

kypros

Konflikten mellom gresk- og tyrkisk-kyprioter har knapt krevd ofre de siste 35 årene. Men den har også forblitt uløst like lenge, til tross for en lang rekke meglingsforsøk. Dagens forhandlinger er trolig den beste muligheten for å finne en løsning siden konflikten toppet seg - og frøs til - i 1974.

Dette er hindringene på veien til fred.

ANALYSE
SVEN GUNNAR
SIMONSEN
Dr. Philos og skribent

Jobber mot ny folkeavstemning. Nærmest en løsning var man i 2004, da FN fremforhandlet den såkalte Annan-planen. Den ville ha gjenforent nord og sør i en ny føderasjon, idét Kypros også ble EU-medlem. Annan-planen ble lagt død da tre fjerdedel av gresk-kypriotene stemte imot; det hjalp ikke at to tredjedel av tyrkisk-kypriotene stemte for. Dermed ble den gresk-kypriotiske republikken i praksis EU-medlem alene.

Den viktigste årsaken til at det er betydelig optimisme knyttet til dagens forhandlinger, er det gode forholdet mellom presidentene Dimitris Christofias og Mehmet Ali Talat. De har kjent hverandre i en mannsalder, og står hverandre nær politisk. Venstre-politiker Christofias vant makten i sør fra nasjonalisten Tassos Papadopoulos i februar 2008, og innledet samtaler med nord straks han tiltrådte.

Begge presidentene gjør det klart at de ikke gir seg før de har forhandlet frem en avtale som kan legges ut til folkeavstemning (den håper de kan avholdes en gang til høsten). Internasjonalt er klimaet også gunstig. Tyrkia støtter en løsning – blant annet av hensyn til sin egen EU-søknad – og ikke minst EU og NATO har god lyst til å se en ende på konflikten.

Like fullt er det mange hindringer på veien til fred.

Kun anerkjent av Tyrkia. Gresk- og tyrkisk-kypriotene har levd atskilt i 35 år. Fram til 2003 var den «Den grønne linjen» – den FN-overvåkede buffer-sonen som deler landet – helt stengt. I republikken Kypros gjelder fremdeles grunnloven fra uavhengighetsåret 1960, men visepresidentembetet, ministerpostene og parlamentsplassene som er forbeholdt tyrkisk-kyprioter har stått tomme siden 1963. Masseturismen har brakt velstand til sør-Kypros, hvor tre fjerdedel av øyas befolkning på ca én million mennesker bor.

Nord-Kypros på sin side har inntil nylig hatt Tyrkia som eneste «vindu mot verden». Tyrkia har fremdeles 25 000-35 000 soldater her, og dekker en tredjedel av myndighetenes utgifter. Isolasjonen har bremsset økonomisk utvikling, men veksten har vært til dels meget kraftig på 2000-tallet. Politisk sett befinner tyrkisk-kypriotene seg i en underlig stilling. De er «statsborgere» i Den tyrkiske republikken Nord-Kypros, en stat som bare Tyrkia anerkjenner. Samtidig har ca. 80 000 av dem også ID-dokumenter fra sør, og over halvparten av disse har også kypriotisk EU-pass.

I dagens forhandlinger avspeiler partenes posisjoner de to folkegruppenes politiske, økonomiske og demografiske stilling.

Uenighet om styresett og landområder. Et av de vanskeligste spørsmålene dreier seg om hva slags styresett et gjenforent Kypros skal ha. Lederne er enige om at den nye staten skal være en føderasjon med to «soner», for to folkegrupper – nøkkelbegrepet på engelsk er «bizonal, bicommunal federation». Tyrkisk-kypriotene ønsker at føderasjonens sentralmakt skal være svak i forhold til «delstatene», og de ønsker flest mulig rettigheter og garantier som gruppe. Gresk-kypriotene på sin side sier at «vi er alle kyprioter», og ønsker mer individuelle rettigheter og en sterkere sentralmakt.

Tegning: CHRISTO, SEGA, SOFIA, BULGARIA

Spørsmålet om eiendomsrettigheter er også svært komplisert. I 1974 ble anslagsvis 162 000 gresk-kyprioter og 48 000 tyrkisk-kyprioter internt fordrevet. Størstedelen av eiendommene i nord tilhørte gresk-kyprioter, men er siden blitt tatt i bruk av tyrkisk-kyprioter; av og til er de blitt bebygget, og til og med solgt til utlendinger.

Å rydde opp i virvaret av krav og motkrav vil bli svært komplisert. Og for tyrkisk-kypriotene kan det bli uhyre kostbart. De ønsker ikke å bli en minoritet i sin egen delstat, men de vil også ha store problemer med å betale ut gresk-kypriotiske eiere.

Samtidig vil nord-kypriotiske myndigheter også måtte overføre landområder til sør. I dag bor tyrkisk-kypriotene, ca 20 prosent av øyas befolkning, på 37 prosent av dens territorium.

Befolkningen i nord teller et betydelig – men omstridt – antall innflyttere fra Tyrkia. Myndighetene i sør hevder at «settlene» nå er flere enn de opprinnelige tyrkisk-kypriotene. Hvor mange av denne gruppen som skal få statsborgerskap er et annet vanskelig spørsmål.

En fredsløsning vil måtte innebære en tilbaketrekning av tyrkiske soldater. Men hvordan og hvor raskt det skal skje er ennå ikke avklart. Ifølge Annan-planen skulle det skje over 14 år; det mente gresk-kypriotene var altfor lang tid.

I disse og mange andre spørsmål må partene bli enige, for å nå frem til en avtale som kan legges ut til folkeavstemning. Kommer man så langt, er utfallet slett ikke gitt.

Stemmer én av gruppene imot, er det sannsynlig at det igjen blir gresk-kypriotene.

”

Et av de vanskeligste spørsmålene dreier seg om hva slags styresett et gjenforent Kypros skal ha.

